

*Raad voor het Wetenschapsbeleid
van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*

*Ref : RWB^{bhg}/Advies nr. 9 op initiatief "Actieplan – Objectief 3 %" (03-07-08)
- schriftelijke dringende procedure*

Advies nr. 9

Betreffende de

**Mededeling van de Europese Commissie:
"Investeren in Onderzoek : actieplan voor Europa." ***

* Bron: Mededeling van de Europese Commissie betreffende "Investeren in Onderzoek : actieplan voor Europa" COM(2003) 226 final, Brussel, 30 april 2003

Onderhavig advies werd voorbereid door WG X van de RWB^{bhg} onder voorzitterschap van Dr Guy MARTENS, vice-voorzitter van de RWB^{bhg}.

I. Inleiding

Denkkader

Tijdens de vergadering in Lissabon in maart 2000, stelde de Ministerraad zich tot doel “van Europa nog vóór 2010 de meest welvarende en dynamische economie ter kennis te verwezenlijken”.

De Raad was er zich van bewust dat het nodig was, wilde men dit doel bereiken, de inspanningen inzake onderzoek en technologische ontwikkeling in Europa beduidend op te voeren en werd het in 2002 in Barcelona eens over een verhoging van deze inspanning van 1,9 % in 2000 tot 3 % van het B.B.P. in 2010, waarvan 2/3 door de privé-sector zou worden gefinancierd.

De mededeling van de Commissie getiteld “Meer onderzoek voor Europa - Objectief 3 % van het B.B.P.”¹ van september 2002, werd zeer gunstig ontvangen door het geheel van de O & O actoren in Europa en gevolgd door “een ruime raadpleging van de Europese instellingen, de Lidstaten, de aangesloten landen en de kandidaat landen, evenals de betrokken partijen en meer bepaald de Europese bedrijven en de financiële sector”.

Tot slot van deze raadplegingen, heeft de Commissie zijn actieplan uitgegeven: “Investeren in onderzoek : actieplan voor Europa”² bedoeld om de nodige middelen te bundelen om de objectieven van Lissabon en Barcelona te bereiken.

Dit actieplan steunt op vier krachtlijnen :

- 1- de in Europese landen in verspreide orde genomen acties, coördineren en in harmonie brengen;*
- 2- de doeltreffendheid van overheidssteun aan onderzoek en innovatie aanmerkelijk verbeteren;*
- 3- de overheidsfinanciering inzake onderzoek en innovatie verhogen;*
- 4- de reglementaire omgeving van onderzoek en innovatie verbeteren.*

De opsomming van deze krachtlijnen wijst op de betrokkenheid van de Lidstaten en van hun componenten in de uitwerking van dit plan.

Anhangigmaking

Conform artikel 4 §1, al. 2 van de ordonnantie van 10 februari 2000 (B.S. 2000.03.16), heeft de Raad voor het Wetenschapsbeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het tijdens zijn plenaire vergadering van 27 mei 2003 nuttig geacht een advies op initiatief uit te brengen over het Actieplan voor Europa van de Europese Commissie.

Onderhavig voorstel wordt aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering overgemaakt die deelneemt aan de gemeenschappelijke overpeinzing op federaal en Europees niveau.

II. Het actieplan

Het Actieplan bestaat uit vier voornaamste hoofdstukken die samenvallen met de reeds vermelde vier krachtlijnen, waarin 22 soorten acties worden aangeboden :

1 - Samen vooruitgaan (hoofdstuk 3)

- een samenhangende ontwikkeling van de nationale en Europese beleidsvormen bevorderen;
- een gemeenschappelijke visie uitbouwen inzake ontwikkeling en ontplooiing van de belangrijkste technologieën;
- alle regio's de kans geven voordeel te halen uit de toename van de investering inzake onderzoek;
- een samenhangende combinatie van de beleidsinstrumenten van de overheid bedenken.

2 - De overheidssteun aan onderzoek en innovatie verbeteren (hoofdstuk 4)

- de human resources;
- de basis van het overheidsonderzoek en de banden met de industriële sector;
- de combinatie van de financieringsbeleidsinstrumenten verbeteren en hun efficiency verhogen;
- combinatie van de financieringsinstrumenten;
- directe maatregelen ten gunste van onderzoek en innovatie;
- fiscale maatregelen ten gunste van onderzoek en innovatie;
- steun aan garantiemechanismen voor onderzoek en innovatie bij KMO's;
- steun aan het risicokapitaal bij KMO's die sterk in onderzoek investeren.

3 - Het overheidsonderzoek bijsturen in de richting van onderzoek en innovatie (hoofdstuk 5)

- het stabiliteits- en het groeipact en de grote oriënteringen inzake economisch beleid;
- evenwicht tussen nationale financiering en die van de Europese Unie tegen 2010;
- de regelgeving die op steun van de Staat van toepassing is;
- openbare aanbestedingen.

4 - De vaste voorwaarden inzake privé-investering in het onderzoek verbeteren (hoofd. 6)

- intellectueel eigendom;
- reglementering van de producten en normalisatie;
- concurrentieregels;
- financiële markten;
- fiscale omgeving;
- strategie, beheer en rekeningen inzake onderzoek binnen het bedrijf.

Dit "basis" document ² gaat samen met een bijgevoegde werkdocument "Commission Staff working paper" ³ waarin bijkomende informatie staat over volgende items :

- het belang van investeringen in O & O voor de groei;
- acties genomen op het niveau van de Staten met het oog op het objectief van Barcelona (3 %);
- de (zeer positieve) antwoorden van de economische kringen (UNICE, ERT...) op de eerste Communicatie van de Commissie over het objectief van Barcelona ¹;
- de bijdragen van het 6de Kaderprogramma aan het objectief van Barcelona;
- de voorgestelde benadering voor de toepassing van de "opencoördinatie"-methode met het oog op het objectief van Barcelona;
- de oprichting van Europese technologische platformen;
- de opleiding van human resources bestemd voor O & O.

In dit werkdocument staan ook tal van statistische gegevens die bedoeld zijn om een lijst van criteria aan te vullen aan de hand waarvan de Lidstaten en de Regio's kunnen meten waar ze precies staan op weg naar het Barcelona-objectief.

III. Analyse en commentaar

Inleidende bemerking : in onderhavig advies worden door de Commissie onder een specifieke titel bepaalde alinea's en acties samengebracht volgens haar eigen perceptie van belangstelling, waarbij evenwel de algemene structuur van de Mededeling van de Commissie ² bewaard blijft.

III.1. Samen vooruitgaan

III.1.a. Open coördinatie

In verschillende vroegere adviezen, met name nr. 1, nr. 2 en nr. 8, ⁴ werd door de RWB^{bhg} gepleit voor een betere samenhang, als niet harmonisering, van de Europese beleidsvormen inzake O & O, zonder evenwel een standaardisering te willen opleggen. Zoals vele andere betrokkenen bij het Europees onderzoek, verheugt men zich bij de Raad over de door de Commissie¹⁻²⁻³ genomen initiatieven om de gemeenschappelijke maatregelen op gang te brengen met het oog op de Barcelona-objectieven (3 % van het B.B.P., 1/3 overheid, 2/3 privé).

Bij de Raad staat men zeer positief tegenover de door de Commissie geformuleerde voorstellen over het instellen van een "open coördinatie"-proces voor maatregelen die bedoeld zijn om investering in onderzoek te verhogen en om human resources op het vlak van wetenschap en technologie te ontwikkelen, waardoor de Lidstaten, aangesloten landen en kandidaat-landen de kans krijgen zich te schikken naar de overeengekomen plannen, terwijl toch rekening wordt gehouden met hun huidige situatie en met hun werkelijke mogelijkheid hun zelfgekozen doelstellingen te bereiken.

Door een keuze van geselecteerde indicatoren ⁵, zal een vergelijkende evaluatie (*benchmarking*) mogelijk zijn in de loop van dit streven naar een gemeenschappelijk doel.

Op het gebied van **human resources** kan men betreuren dat de niet direct bij O & O betrokken politieke beslissers zowel uit de Mededeling ² als uit het Werkdocument ³ kunnen afleiden dat voor de ontwikkeling van O & O in Europa slechts de opleiding van universitaire vorsers wordt vereist, wat uiteraard niet zo is daar voor O & O ook veel goed geschoold personeel nodig is, meer bepaald met een technische opleiding. ⁶

Wat **België** betreft, lijkt de doelstelling van 3 % van het B.B.P., onlangs nog door de formateur (de Eerste Minister) bevestigd, volkomen realistisch voor zover door alle componenten, federaal en gewestelijk, wordt verder gewerkt aan een voluntaristisch beleid terzake; de formateur (de Eerste Minister) stelt dit als één van de prioriteiten van de toekomstige federale regering.

Opmerkelijk is dat 2/3 van de investeringen op het gebied van onderzoek in ons land reeds door de privé-sector worden gefinancierd; wat alleen maar wijst op de zwakheid van de overheidssector ten opzichte van vele van onze "15 Europese partners".

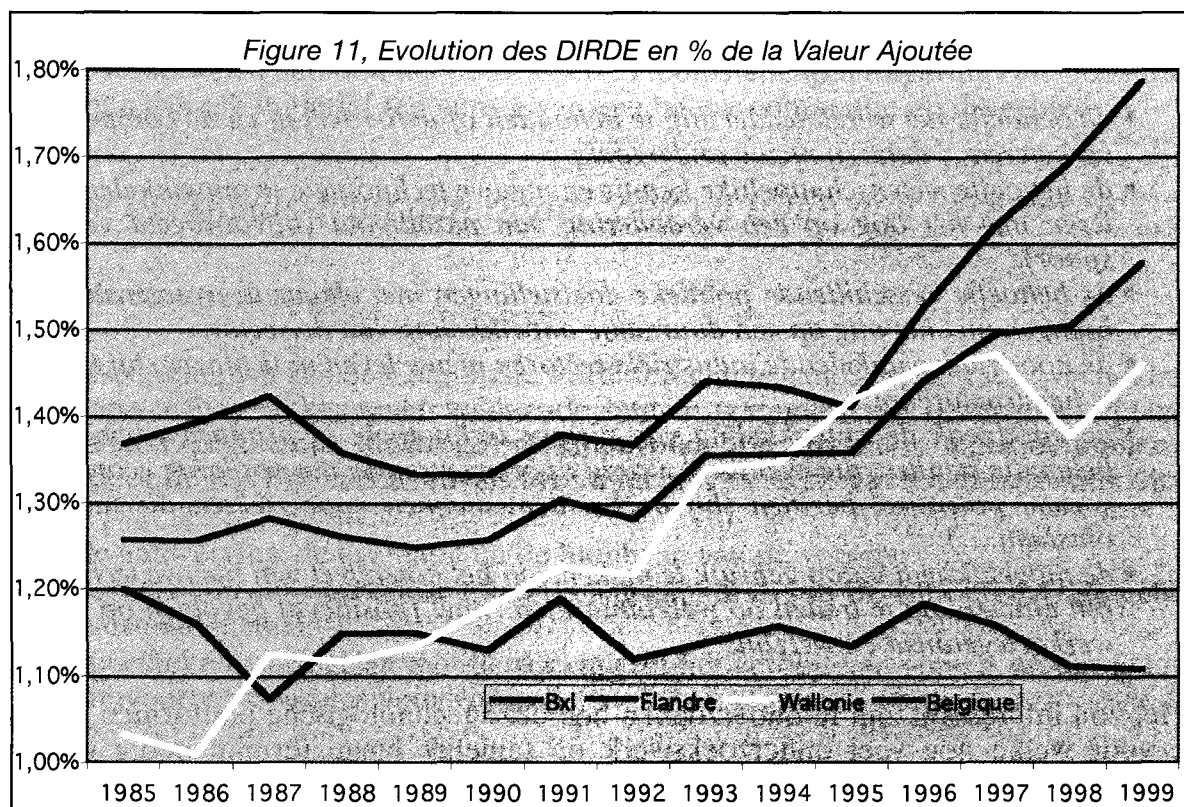
Op **regionaal vlak** kan men uit een recente studie ⁷ van Prof. Henri CAPRON en Denis DUELZ afleiden dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een "O & O intensiteit" vertoont die beduidend onder het nationaal gemiddelde ligt (1,31 in plaats van 2,01) terwijl de intensiteit van het industrieel onderzoek het Europees gemiddelde benadert. ⁸

De nogal uiteenlopende opstellingen van de Gewesten van ons land ten opzichte van het 3 % objectief die uit deze studie naar voren komen, houden zowel verband met hun vroeger beleid inzake steun aan O & O als met de eigenlijke structuur van hun economische en vooral industriële activiteiten.

Toch is het hachelijk hieruit te concluderen dat "het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te kampen heeft met een aanzienlijk gebrek aan onderzoeksactiviteiten" ook al wordt hieraan toegevoegd "...in verhouding tot zijn betekenis wat het voortbrengen van rijkdom betreft".

Wel is het op zijn plaats zich zorgen te maken omtrent de vergelijkende evolutie van de *intra-muros* uitgaven in O & O van de bedrijven (BERD) binnen de drie regio's van het land zoals aangeduid in onderstaande tabel 9; wat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreft, kon immers nog geen compensatie worden gevonden voor de naweeën van de emigratie van grote industriële onderzoekcentra in de jaren '80.

In op. cit. CAPRON & DUELZ, p. 18, 1C

Ook stelt de RWB^{bhg} zich vragen over de ogenschijnlijke tegenstrijdigheid tussen de conclusie van het "aanzienlijk gebrek aan onderzoeksactiviteiten" en de herhaaldelijk geciteerde bewering, ¹⁰ dat door het Gewest inzake dichtheid van academische onderzoekcentra op Europees niveau een uitzonderlijke positie wordt bekleed.

Rekening houdend met de complexiteit van onze instellingen, is de geografische spreiding (per regio) van de overheidsuitgaven inzake O & O ongetwijfeld een moeilijke oefening, zeker wat de federale en communautaire bijdragen betreft. Opvallend is dat in de statistieken van de DWTC ¹¹ deze spreiding voor de BERD van de bedrijven wel degelijk wordt uitgevoerd maar dat men zich er niet aan waagt voor de - gecommunautariseerde - cijfers van het hoger onderwijs (HERD) noch voor die van de Staat (SERD).

Om de werkelijke situatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beter te benaderen, zou het daarom interessant zijn de raming van de federale en communautaire

onderzoeksbedragen die in de regio werden besteed, en meer bepaald in hogescholen, te baseren op gegarandeerde gegevens en niet op hypothesen, hoe geloofwaardig ze ook klinken.¹²

III.1.b. Technologische platformen

Net als de *Kaderprogramma's*, vertegenwoordigen de **technologische platformen** waarschijnlijk een uitstekend middel om “*een efficiëntere RTD te stimuleren, meer bepaald in de privé-sector*”. De genoemde voorbeelden¹³ in de luchtvaart en het vervoer per spoor zijn zeker pertinent en de uitgesproken wil om de voornaamste betrokkenen bij het oprichten van “*bijkomende Europese technologische platformen in sleutelsectoren zoals genomiek van de gewassen, vervoer over de weg en over zee, waterstof, fotovoltaische energie, bepaalde sectoren in nanotechnologie, informatie- en communicatietechnologie, alsook staaltechnologie*” te betrekken is een vermelding waard.

Deze technologische platformen zijn bedoeld om “...partnerships tussen overheid en privé-sector in de hand te werken...” waarin “...onderzoekinstellingen van de overheid, bedrijven, financiële instellingen, gebruikers en beleidsmensen...” verzameld zijn, die zich buigen over :

- de behoefte het wereldleadership te behouden of te heroveren en de competitiviteit te verbeteren... dankzij nieuw onderzoek;
- de behoefte wetenschappelijke kennis en nieuwe technologie te ontwikkelen en aan te leren met het oog op een verandering van paradigma (bijvoorbeeld vervoer per spoor);
- de behoefte verschillende politieke doelstellingen met elkaar in overeenstemming te brengen met het oog op een duurzame ontwikkeling van de sector;
- de noodzaak wankelende industriële sectoren nieuw leven in te blazen, bij te sturen of te herstructureren;
- de noodzaak de ontwikkeling van nieuwe technologie of producten van openbaar belang te steunen, die eventueel weinig opbrengen maar die een hoog economisch en sociaal potentieel bezitten (bijvoorbeeld medicijnen voor ziekten die uit armoede ontstaan,...);
- de mogelijkheid volop gebruik te maken van het potentieel van nieuwe technologie... om efficiënt op te treden op wereldmarkten...met [positieve] gevolgen op economie, werkgelegenheid en welzijn.^{1*}

Het zou interessant zijn te onderzoeken hoe deze technologische platformen, en vooral deze voor welke nog veel onderzoekswerk op tamelijk lange termijn nodig is, kunnen aansluiten op de “*excellentienetwerken*” van de 6de K.P.O.T.O.

Op *Belgisch en regionaal* niveau lijkt het ons eveneens nuttig te controleren hoe onze bedrijven en onderzoekcentra bij deze structuren kunnen aansluiten.

III.1.c. Nationale en regionale samenhangen

De Commissie stelt **een onderling leerplatform** voor “om de regio's te helpen bij het verder uitwerken van hun onderzoek- en innovatiestrategie rekening houdend met hun specifieke situatie en behoeften” waarbij gebruik kan worden gemaakt van vergelijkende evaluaties van de verschillende prestaties (*vide supra*).

Op **Belgisch** niveau wenst de RWB^{bhg} hieromtrent te herinneren aan de steun die hij aan het plan van de *Federale Raad voor het Wetenschapsbeleid* had gegeven toen het erom ging een overlegcommissie tussen de vier Raden voor het wetenschapsbeleid van het land op

¹ *Vrije aanpassing van het Werkdocument, op. cit. eindnoot 3.

te richten om meer bepaald een gemeenschappelijke overpeinzing op gang te brengen over Europese initiatieven inzake O & O.¹⁴

De Commissie pleit trouwens voor “[*verstevigde*] doeltreffendheid van overheidsmaatregelen inzake bevordering van onderzoek en innovatie door het formuleren van beleidscombinaties waarbij de verschillende instrumenten samenhangend worden gebruikt en met een ontwikkeling van de wisselwerking tussen de beleidsvormen die door andere landen op Europees niveau worden ingesteld...”

Dit “veronderstelt een doeltreffende coördinatie tussen de verschillende departementen of ministeries” die hierbij al dan niet rechtstreeks betrokken zijn (dat wil zeggen allemaal !) en op elk machtsniveau; dit laatste geldt vooral voor België.

De RWB^{bhg} staat natuurlijk volledig achter dit standpunt van de Commissie, zowel op regionaal en federaal niveau als op internationaal niveau.

Wat meer bepaald het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreft, merkt men bij de RWB^{bhg} op dat het succes van elke investering inzake onderzoek ook van andere inspanningen afhangt, bijvoorbeeld op het gebied van bedrijfsbroedplaatsen, werkomstandigheden voor buitenlandse vorsers, promotiebeleid voor de internationale functie van Brussel, enz.

De Raad wenst dan ook dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering een globale steun zou verlenen aan elk initiatief ten gunste van een betere coherentie op dit gebied.

III.2. De overheidssteun aan onderzoek en innovatie verbeteren

III.2.1. Human resources

In het Actieplan van de Commissie wordt terecht de aandacht gevestigd op het belang voor Europa te beschikken over voldoende human resources van de bovenste plank en worden uiterst pertinente maatregelen aanbevolen die trouwens tegemoetkomen aan sommige door de RWB^{bhg} in zijn Advies nr. 8 uitgebrachte verzoeken met betrekking tot :

- de aanwerving, de evaluatie en de loopbaan van de vorsers;
- een *beduidende* verbetering van de aan de vorsers in de Europese Unie geboden omstandigheden;
- specifieke maatregelen met betrekking tot het verblijf van vorsers uit derde landen (bijvoorbeeld visums voor vorsers).

In het Plan wordt een toespeling gemaakt op de *excellentie* en het *overvloedig aanbod* zowel van de “vorsers” als van het “onderzoekspersoneel”. Helaas worden in het Plan niet expliciet de vraagstukken geciteerd die specifiek te maken hebben met de beschikbaarheid en de opleiding van dit (*niet universitair*) onderzoekspersoneel dat 500.000 personen zou vertegenwoordigen op de “enkele 1.200 000 bijkomende personen die nodig zijn om het nagestreefde doel te bereiken”.

De statistische gegevens met betrekking tot werkgelegenheid in de jongste enquête van de DWTC in de personeelscategorieën die actief zijn in het privé-onderzoek vormen een bevestiging van het aanzienlijk aandeel van niet universitair personeel, dat ongeveer 40 % bedraagt in technische en in zekere mate ook in administratieve betrekkingen.¹⁵

III.2.2. Samenwerking tussen “overheid” onderzoek en bedrijven

Vanaf het begin heeft de RWB^{bhg} samenwerking tussen universiteiten en bedrijven aangemoedigd in een geest van partnership en zorgend voor de *vrijwaring van de (eerste) opdrachten van de universiteiten in het onderwijs en het fundamenteel onderzoek*.¹⁶

De Raad staat dus volledig achter de actievoorstellen van de Commissie die bedoeld zijn om :

- *reglementaire en administratieve hervormingen voort te zetten of in te voeren; dit geldt ook voor steunmaatregelen die nodig zijn om openbare onderzoekinstellingen de kans te geven nuttige banden met bedrijven aan te knopen;*
- *de participatie te verhogen van bedrijven en andere betrokken partijen bij de definitie van prioriteiten in openbaar onderzoek;*
- *de Lidstaten te helpen bij het herzien en zo nodig bij het aanpassen van hun nationale regimes die van toepassing zijn voor het bezitten, het onder licentie vrijgeven en het exploiteren van Rechten op Intellectueel Eigendom die voortvloeien uit het door de overheidssector gefinancierd onderzoek;*
- *[steun verlenen aan] het beheer en de exploitatie van de rechten op intellectueel eigendom in openbare onderzoekinstellingen en in partnerships tussen de overheid en de privé-sector.*

De RWB^{bhg} vestigt bovendien de aandacht op de rol die de collectieve en/of sectorale onderzoekcentra niet alleen in België maar ook in andere Lidstaten van de Europese Unie spelen met hun eigen toegepast onderzoek, en als tussenpersonen alsook ‘vertalers’ van resultaten van meer fundamenteel onderzoek naar innoverende toepassingen, meer bepaald ten gunste van de KMO's.

De RWB^{bhg} wenst dan ook dat de actievoorstellen van de Commissie die een betere samenwerking beogen tussen “overheids” onderzoek en bedrijven expliciet uitgebreid zouden worden naar de collectieve onderzoekcentra en steunt in het bijzonder elke maatregel ter bevordering van “driehoeks” samenwerkingen tussen universiteiten en hogescholen, collectieve onderzoekcentra en bedrijven, en in het bijzonder de KMO's.

III.2.3.a. Overheidsfinancieringsinstrumenten combineren

De Staten beschikken over een waaier aan overheidsfinancieringsinstrumenten voor onderzoek zoals subsidies, fiscale incentives, garantiesystemen, steun aan risicokapitaal, die gebruikt en gecombineerd kunnen worden om optimaal tegemoet te komen aan de behoeften van alle segmenten van de nijverheid, met eerbied voor de concurrentieregels (zie hoofdstuk III.3.1)

Op **Europees niveau** bestaan er ook allerlei financiële instrumenten die van de Commissie (Kaderprogramma's, structurele fondsen), Staatsgroeperingen (EUREKA) en van de Europese Investeringsbank (EIB) afhangen.

De RWB^{bhg} is zeer tevreden over het voornemen van de Commissie om de combinatie van genoemde instrumenten optimaal aan te wenden.

In deze context herinnert de Raad aan zijn in vorige adviezen uiteengezet standpunt over de onmisbare rol van de overheid in de financiële steun aan onderzoek en over de noodzaak een evenwicht te bewaren tussen fundamenteel onderzoek, toegepast onderzoek en contextueel onderzoek in menselijke wetenschappen.

Op nationaal en/of regionaal niveau, “krijgt de overheid via *directe maatregelen* (subsidies...) de gelegenheid op bepaalde technologieën of specifieke wetenschappelijke sectoren te mikken”, zo nodig “*partnerships of een beter beheer van intellectueel eigendomsrecht*” te stimuleren maar ook de voorgelegde projecten te selecteren.

De RWB^{bhg} verheugt zich over de wens van de Commissie “regels en praktijken uit de nationale programma’s te verwijderen die samenwerking en technologieoverdracht op Europees vlak beletten en, zo nodig, de financiering toelaten van organisaties in andere Lidstaten” en herinnert aan zijn standpunt in dezelfde gedachtegang in zijn Adviezen nr. 4, nr. 5 en nr. 6 met betrekking tot de “Ordonnantie over de aanmoediging en de financiering van wetenschappelijk onderzoek en technologische ontwikkeling”.¹⁷

Via **fiscale incentives** - ook deze met betrekking tot de afschrijvingen van onderzoeksinvesteringen - “is het mogelijk een groot aantal bedrijven te steunen, ook de KMO’s, die toch in ruime mate onafhankelijk blijven” maar zij hangen “meer bepaald af [van] het nationaal [en/of regionaal] algemeen fiscaal regime”. Er moet specifiek rekening worden gehouden met prille bedrijven (*spin-offs, start-ups*) die nog geen enkele winst maken (door overdragsfaciliteiten op de latere [...] boekjaren in te bouwen).

Op **federaal Belgisch niveau** stelt de RWB^{bhg} voor deze waaier aan te vullen door de specifieke maatregelen in beschouwing te nemen die bestemd zijn om werkgelegenheid in het onderzoek aan te moedigen, bijvoorbeeld door een selectieve vermindering tot stand te brengen van de sociale lasten van de bedrijven voor het scheppen en het behouden van arbeidsplaatsen in het onderzoek.

Dergelijke maatregelen tot ondersteuning van het werkgelegenheidsvolume in het onderzoek en niet enkel van de aangroei ervan zouden meer stimulerend moeten zijn dan het huidige incrementeel systeem dat trouwens weinig wordt gebruikt.¹⁸ Deze maatregelen komen trouwens tegemoet aan de aanbevelingen inzake “*eenvoud, weinig administratieve kosten, geloofwaardigheid en stabiliteit op lange termijn*” uitgebracht door de Task Force van de Europese Commissie over fiscale aanmoedigingen.¹⁹

De RWB^{bhg} verheugt zich erover dat de “Commissie het gebruik in overleg overweegt van fiscale aanmoedigingen om de aantrekkelijkheid van wetenschappelijke loopbanen te verhogen”²⁰ onder andere nieuwe acties en brengt in herinnering dat hij in zijn Advies nr. 8 over de Mededeling van de Europese commissie “De rol van de universiteiten in het Europa der kennis”²¹, vooropstelde dat de Lidstaten “defiscalisatie zouden toestaan aan door de Europese Commissie gefinancierde beurzen”.

In dit opzicht verheugt de Raad zich over de maatregelen die recent op het gebied van sociale zekerheid op Belgisch federaal niveau werden genomen²² ten gunste van de houders van een beurs voor een doctoraat of een post-doctoraat (in het kader van een mobiliteitsbeleid voor post-doctorerende onderzoekers) die het voorwerp uitmaken van een fiscale vrijstelling, en stelt een voortzetting voor in de richting van een dergelijk sociaal en fiscaal beleid.

III.2.3.b. Specifieke steun aan KMO's en aan jonge bedrijven.

De Commissie neemt al enkele jaren maatregelen bedoeld om de participatie van KMO's aan kaderprogramma's in de hand te werken (CRAFT; haalbaarheidsstudies; in de 6de K.P.O.T.O., coöperatief en collectief onderzoek...).

Door het toepassingsveld van de vrijstellingen per categorie voor de steun van de Staat aan onderzoek te verruimen (zie III.3.1), is het de bedoeling dergelijke bedrijven meer bepaald te steunen.

Ook wenst de Commissie de KMO's, waarin begrepen de ontluikende bedrijven (*spin-offs, start-ups*), aan te moedigen gebruik te maken “van financiering voor lening en kapitaal inzake activiteiten m.b.t. onderzoek en innovatie door een [betere aanwending] van garantiesystemen” (van het Europees Investeringsfonds) en “steun te bieden aan de ontwikkeling van nationale en regionale garantioprogramma's teneinde de bereikbaarheid van financiering voor lening en vooral kapitaal te verbeteren, ten gunste van onderzoek en innovatie in KMO's”.

Tenslotte stelt de Commissie voorop “*de activiteiten van het EIF te versterken en te verruimen op het vlak van risicokapitaal om de gebreken van de markt en de zwakheden van de kapitaalfinanciering beter op te vangen (het op gang brengen en de eerste etappes, ook de broedplaatsen en de fondsen die samen met de universiteiten worden opgezet)...*”.

De RWB^{bhg} verheugt zich over deze maatregelen en stelt voor dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest eraan zou deelnemen, meer bepaald door de bedrijven in te lichten over hun werking en bestaan.

De Raad herinnert eraan dat het Gewest reeds specifieke maatregelen heeft genomen die aansluiten bij de terzake bestaande Europese maatregelen en wetgeving voor steun aan het onderzoek in en voor KMO's.²³

Bij de RWB^{bhg} wordt evenwel betreurd dat de Commissie, ondanks al die intentieverklaringen, er tot nu toe niet in geslaagd is de administratieve lasten beduidend te beperken, die waarschijnlijk de voornaamste hindernis vormen voor de participatie van KMO's aan Europese onderzoeksprogramma's.

III.3. Overheidsuitgaven naar onderzoek en innovatie heroriënteren

De Commissie stelt een aantal maatregelen voor die bestemd zijn om de overheidsinvesteringen inzake O & O en innovatie te verhogen door “*[een deel van de] overheidsuitgaven op kennis af te stemmen*”, waarbij het stabiliteits- en groeipact wordt aangehouden. In deze gedachtegang wil de Commissie samen met de Lidstaten tot een duidelijke omschrijving komen van hun respectievelijke rollen en inspanningen om de doelstelling van 3 % te bereiken.

III.3.1. Europese regelgeving van toepassing op staatssteun

De Commissie wenst “*duidelijkheid en verbetering van de gevoeligmaking voor de modaliteiten van de overheidssteun aan onderzoek die de concurrentie niet vertekenen en dus geen staatssteun vormen*”. Zij “*overweegt [meer bepaald] een wijziging aan te brengen in de vrijstelling per categorie voor staatssteun aan KMO's door het toepassingsveld te verruimen tot individuele maatregelen en een steunprogramma aan O & O...*”.

De RWB^{bhg} wenst dat deze maatregel snel en zo ruim mogelijk zou worden toegepast rekening houdend met het belang ervan voor het geheel van de Europese nijverheid die zich thans nog steeds in een ongunstige situatie bevindt ten opzichte van haar grote internationale concurrenten.

III.3.2. Openbare aanbestedingen

Rekening houden met de rol die de Staten als “goede klanten” kunnen spelen voor de innoverende technologie (meer bepaald op het gebied van informatie- en communicatietechnologie, maar ook gezondheid, opvoeding, vervoer, milieubescherming...) overweegt de Commissie allerlei maatregelen, voornamelijk op informatief vlak, bestemd om de Staten gevoelig te maken voor de aankoop van vernieuwende producten, diensten en technologie, zodanig dat onderzoek en innovatie meer worden gestimuleerd.

In dezelfde gedachtegang kunnen de ontwikkeling en de aankoop van uitrustingen voor defensie en “*de (eventuele) oprichting van een Europese structuur inzake onderzoekscontracten over gemeenschappelijke veiligheidskwesaties*” aanleiding geven tot het opstarten van onderzoek in Europa.

III.4. Kadervoorwaarden verbeteren van privé-investering in onderzoek.

Gelet op de inspanningen die van de privé-sector worden verwacht om de objectieven van Lissabon en Barcelona te bereiken, wordt een aanpassing van de kadervoorwaarden noodzakelijk om de investering van bedrijven in onderzoek en innovatie aan te moedigen.

De door de Commissie voorgestelde acties hebben voornamelijk betrekking op :

- intellectueel eigendom
- regelgeving voor producten en normalisering
- concurrentieregels
- toegang tot financiële markten en in het bijzonder tot het risicokapitaal
- fiscale omgeving

Ook suggereert de Commissie allerlei maatregelen bestemd voor de verbetering van "middelen om onderzoek en innovatie op te nemen in [de] handelsstrategie en [het] beheer [van bedrijven en vooral KMO's]". Onder deze maatregelen treft men de opleiding van vorsers aan voor het beheer van O & O, zoals reeds aanbevolen in Advies nr. 8 van de Raad xxiv.

Bij Europese bedrijven, en Belgische in het bijzonder, wordt speciaal gelet op de verbetering van de kadervoorwaarden voor industrieel onderzoek en innovatie, en zeker op fiscale en financiële maatregelen waarmee hun investeringen in O & O verhoogd kunnen worden in omstandigheden die gelijkaardig zijn aan die van hun grote internationale concurrenten.²⁵

III.4.1. Intellectueel eigendom

De RWB^{bhg} herinnert aan vroegere standpunten ten gunste van het aannemen van een werkelijk communautair octrooi en meer bepaald aan zijn Advies nr. 2 over het voorstel van "Zesde kaderprogramma (2002-2006) gepresenteerd door de Europese Commissie". De Raad steunt de Commissie volledig in haar streven naar dit objectief en betreurt de standpunten van bepaalde Lidstaten die de uitwerking ervan tegenwerken of de inhoud ontwrichten. Hij verheugt zich over de "Europese" positie van België terzake.

De RWB^{bhg} is zich bewust van het feit dat het niveau van ons land op het gebied van indienen van octrooien bij het Europees octrooienkantoor lager is dan het Europees gemiddelde²⁶; bovendien hebben sommige van onze universiteiten de neiging de beschermingsmogelijkheid van hun intellectueel eigendom via een octrooi te verwaarlozen²⁷. De RWB^{bhg} steunt elke maatregel tot vergemakkelijking van deze bescherming en verheugt zich over de stappen die het Gewest terzake reeds heeft gezet. De Raad is van mening dat het eveneens interessant zou zijn te onderzoeken welke maatregelen de uitvinders zouden kunnen motiveren tot het actief beschermen van hun uitvindingen en tot het plukken van de vruchten van hun eventuele opbrengst.

III.4.2. Regelgeving van producten en normalisering

De RWB^{bhg} is zeer tevreden met de door de Commissie uitgesproken wil om "betere wetten te maken"... "door de impact van regelgeving (...) over onderzoek en innovatie (...) te controleren en eventueel te optimaliseren", en in het bijzonder "te zoeken naar domeinen waarin de van kracht zijnde wetgeving of het gebrek aan wetgeving een belemmering vormt voor de ontwikkeling en de ontplooiing van nieuwe technologie, [en] zo nodig maatregelen te bepalen om deze problemen op te lossen".

De Raad wenst een harmonisering van de regelgeving inzake producten en normen, ten minste op Europees niveau, gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke kennis en niet op emotionele en/of doctrinaire benadering *“waarbij essentiële eisen gesteld worden tot bescherming van het algemeen belang”*.

Er wordt op gewezen dat de doelstelling van deze *“nieuwe benadering”* reeds beschreven werd in het *“Groene boek over Innovatie”*²⁸ van de Commissie. De Raad spoort België ook aan tot het steunen van de Commissie bij haar inspanningen.

De Raad benadrukt de noodzaak een aangepast industrieel beleid te voeren

- waarmee de nijverheidsgroei in Europa wordt gegarandeerd;
- dat geen bedreiging zou vormen voor de genoemde objectieven door het aannemen van onaangepaste regelgevingen genomen in het kader van een ander federaal en/of Europees beleid;
- die de nijverheid in staat stelt op Europees grondgebied goed presterende privé onderzoekcentra in stand te houden.

De RWB^{bhg} is zich bewust van het belang van normalisering als innovatie- en competitiviteitsfactor; steunt de gevoeligmakingsacties van de bedrijven en meer bepaald van de KMO's voor het belang van normen als economisch instrument en verheugt zich over de *“nieuwe benadering”* die voor de technologische neutraliteit van de normen zorgt, die gebaseerd zijn op prestatie-indicatoren en niet op protectionistische beschrijvingen van specifieke producten die nadelig zijn voor innovatie.

III.4.3. Concurrentieregels

Zoals reeds gezegd (hoofdstuk III.3.1), verheugt men zich bij de RWB^{bhg} over de komende herziening van de Europese regelgevingen inzake concurrentie *“waaruit een minder legalistisch proces zou kunnen ontstaan dat meer afgestemd is op economische analyse waarbij de effecten van onderzoek- en innovatieactiviteiten [beter in beschouwing] worden genomen”*.

III.4.4. Financiële markten

De toegang tot privé-financieringsbronnen, en meer bepaald tot het risicokapitaal, is soms zeer moeilijk en vormt daardoor voor jonge bedrijven met een hoog technologisch gehalte een struikelblok bij hun start en ontwikkeling; de situatie in Europa is in vergelijking met die in de Verenigde Staten nogal zorgwekkend.

Ook al wordt door België een gunstige positie bekleed onder de Lidstaten van de Europese Unie op het vlak van investeringen in risicokapitaal in deze bedrijven,²⁹ toch zijn door de Commissie aanbevolen maatregelen om het risicokapitaal beter te honoreren en om de potentiële investeerders beter te informeren via een technologische evaluatie van de projecten van ontluikende bedrijven zeker welkom.

III. 4.5. Fiscale omgeving

De 2/3 van de inspanningen op het gebied van Europees onderzoek om in 2010 het objectief van Barcelona te halen, zal van de privé-sector moeten komen. Een zeer groot deel van industriële O & O bestaat uit ontwikkeling van producten, procédés, diensten... die bij de marktsfeer liggen en waarvan de finaliteit hoofdzakelijk economisch is.

In de context van de steeds verder gedreven mondialisering, steunen de Europese Unie en de Lidstaten de competitiviteit van hun bedrijven door ze meer bepaald aan te zetten tot een verbetering van de fiscale omgeving (in vergelijking met de Verenigde Staten), door eerst maar niet louter in Europa onderzoeksresultaten te exploiteren, waardoor wordt meegewerkt aan het doel van het scheppen van arbeidsplaatsen dat de achtergrond vormt van de objectieven van Lissabon en Barcelona.

IV. Samenvatting en conclusies

De Europese Commissie heeft onlangs een mededeling gepubliceerd getiteld "Investeren in Onderzoek: een actieplan voor Europa" waarin een aantal acties worden voorgesteld die bestemd zijn om de Europese betrokkenen, zowel uit de overheidssector als uit de privé-sector, aan te moedigen hun O & O-inspanningen te verhogen om in 2010, 3 % van het bruto binnenlands product (B.B.P.) van de Unie te bereiken, waarvan 2/3 ten laste van de privé-sector zou zijn.

Deze maatregelen zijn in ruime mate voor de Lidstaten en hun samenstellende delen bestemd, die verzocht worden :

- op duurzame wijze hun overheidsuitgaven te oriënteren naar onderzoek- en innovatieactiviteiten, binnen het convergentieplan;
- onderling O & O-beleidsvormen met een betere samenhang te ontwikkelen (meer bepaald door het uitwerken van *technologische platformen*) en ook meer interne samenhang te brengen tussen hun O & O-beleid en hun andere beleidsvormen;
- de kadervoorwaarden voor privé-investering in onderzoek te verbeteren.

Van zijn kant zal de Commissie op internationaal vlak zijn steun aan deze maatregelen geven door voor een betere coördinatie te zorgen en door de Europese verplichtingen, die aan Staatssteun aan O & O worden opgelegd, te verlichten.

De Lidstaten, de aangesloten landen evenals de kandidaat-landen dit het wensen, zullen in het kader van het gemeenschappelijk 3 %-objectief zelf hun eigen objectief kunnen bepalen door middel van een "open coördinatie"-proces en hun vooruitgang kunnen meten aan de hand van een aantal indicatoren.

De RWB^{bhg} steunt het *actieplan* in zijn geheel en nodigt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest uit in overleg en gecoördineerd met de andere entiteiten van het land, op federaal en regionaal vlak, ermee in te stemmen.

De Raad is van mening dat het objectief van 3 %, dat België zichzelf heeft opgelegd in het kader van de "open coördinatie", realistisch is en bereikt zal kunnen worden voor zover de entiteiten zich samenhangend opstellen.

Er wordt door de Raad aan herinnerd dat België het Europees gemiddelde haalt met zo'n 2 % van zijn B.B.P. gewijd aan O & O, en dat de **overheidsmiddelen** beduidend verhoogd moeten worden om het objectief van de 3 % te bereiken.

In de geest van zijn vorige adviezen, wordt door de Raad gewezen op de onmisbare regelende werking van de overheid in de toekenning van steun aan onderzoek en op de noodzaak een juist evenwicht te bewaren tussen fundamenteel onderzoek, toegepast onderzoek en contextueel onderzoek in mensgebonden wetenschappen.

Wat het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** betreft, is men zich bij de RWB^{bhg} bewust van de structurele redenen die een gedeeltelijke verklaring vormen voor de ogenschijnlijke zwakte van zijn "O & O intensiteit" ten opzichte van andere regio's – en meer bepaald de betrekkelijk hoge waarde van zijn *B.B.P. per capita*.³⁰

De Raad maakt zich evenwel zorgen over de vergelijkende evolutie³¹ van de bruto binnenlandse uitgaven voor O & O van de bedrijven (BERD) in de drie regio's van het land waar, wat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreft, er geen compensatie kon worden gevonden voor de gevolgen van de emigratie van grote industriële onderzoekcentra in de jaren '80, en wenst dat er drastische aanmoedigingsmaatregelen zouden worden genomen, niet alleen om de voortzetting van een dergelijke emigratie te voorkomen maar ook om onderzoeksunits die in het Gewest gevestigd zijn te stabiliseren en andere aan te trekken, en meer bepaald KMO's met een hoge onderzoeksintensiteit (zie hoofdstuk III.2 en III.4 bovenstaand).

Enkel aan de hand van een revitalisatiebeleid van O & O zal het Gewest zich kunnen losmaken van de huidige stagnatie³² en actief kunnen deelnemen aan de inspanning die nodig is om het Europees objectief te bereiken.

De RWB^{bhg} stelt trouwens voor dat er tijdens de discussies over het *Actieplan* expliciet verwezen wordt naar de opleiding van "niet universitair" onderzoekspersoneel, dat een belangrijk aandeel in O & O-werkgelegenheid zal vertegenwoordigen die door de toepassing van dit plan tot stand zou worden gebracht.

Notas

¹ Mededeling van de Europese Commissie : "*More Research for Europe : Towards 3 % of GDP*", COM(2002) 499 final, Brussel, 11 september 2002.

² Mededeling van de Europese Commissie : "Investeren in Onderzoek: een actieplan voor Europa", COM(2003) 226 final, Brussel, 30 april 2003.

³ *Commission staff working paper* : "*Investing in Research : an action plan for Europe*", COM(2003) 226 final, Brussel, 30 april 2003.

⁴ *In Jaarverslag 2001 van de Raad voor het Wetenschapsbeleid van het BHG*, Advies nr. 1 van 26 februari 2001, p. 55, 4.0 "Strategie", al. 5 & 6; Advies nr. 2 van 29 mei 2003, pp. 68 t/m 72 (in het bijzonder punt 1.3); en Advies nr. 8 van 27 mei 2003 over "De Universiteiten in het Europa der Kennis", pp. 4, 8, 16.

⁵ *Commission staff working paper*: "*Investing in Research : an action plan for Europe*", COM(2003) 226 final, Brussel, 30 april 2003, p. 31, 33 § 5.2, p. 35, Tabel 5.2.1 "*Reference Indicators*".

⁶ FEDERALE DIENSTEN VOOR WETENSCHAPPELIJKE, TECHNISCHE EN CULTURELE AANGELEGENHEDEN, *O & O statistieken en inputindicatoren m.b.t. werkgelegenheid*, tabellen 2.1 t/m 2.10.
Website DWTC : http://www.belspo.be/belspo/ostc/act_scienc/indic/input/ind_fr.stm

⁷ Prof. Henri CAPRON & Denis DUELZ, *Plus de recherche pour l'Europe, Objectif : 3 % du P.I.B. Une évaluation de l'effort additionnel belge nécessaire pour la contribution à l'objectif*, ULB – DULBEA-CERT, feb. 2003. Verslag aan de federale diensten voor wetenschappelijke, technische en culturele aangelegenheden.

⁸ *Innovation & Technology Transfer, European Commission, Special Edition*, Feb. 2003, p. 18.

⁹ *Op. cit.* CAPRON & DUELZ, p. 18, 1C, figuur 11, "Evolutie van de BERD in % van de toegevoegde waarde".

¹⁰ *Op. cit.* Advies nr. 1 in *Jaarverslag 2001 van de RWB^{bhg}*, p. 52.

¹¹ FEDERALE DIENSTEN VOOR WETENSCHAPPELIJKE, TECHNISCHE EN CULTURELE AANGELEGENHEDEN, *O & O statistieken en inputindicatoren m.b.t. O & O uitgaven*, financieel tabel 1.5 "Intra muros uitgaven in O & O van de bedrijven (BERD) per soort van onderzoek en per regio in miljoenen \square en in courante prijzen". Website DWTC : http://www.belspo.be/belspo/ostc/act_scienc/indic/input/ind_fr.stm.

¹² *Op.cit.* CAPRON & DUELZ, l.c., p. 31.

¹³ In Mededeling van de Europese Commissie : "Investeren in Onderzoek : een actieplan voor Europa", COM(2003) 226 final, Brussel, 30 april 2003, p. 10, punt 3.2, al. 3.

¹⁴ In Jaarverslag 2002 van de Raad voor het Wetenschapsbeleid, p. 16, punt 4.1.2.1, al. 6.

¹⁵ FEDERALE DIENSTEN VOOR WETENSCHAPPELIJKE, TECHNISCHE EN CULTURELE AANGELEGENHEDEN, *O & O statistieken en inputindicatoren m.b.t. werkgelegenheid*, financiële tabel "personeelsinspanning", tabellen 2.1 a & b, 2.3, 2.4, 2.6 a & b en 2.7 a & b.

¹⁶ In Advies nr. 8 van de Raad voor het Wetenschapsbeleid van 28 mei 2003 over de Mededeling van de Europese Commissie : "De rol van de Universiteiten in het Europa der Kennis", antwoord op vraag 3, p. 7, al. 1.

¹⁷ *Op.cit.* Jaarverslag 2001 van de Raad voor het Wetenschapsbeleid, p. 83 t/m 88 & Jaarverslag 2002, pp 37 t/m 56.

¹⁸ B. VAN POTTELSBERGHE, S. NYSTEN EN E. MEGALLY, *Evaluation des incitants fiscaux actuels à la R & D des Entreprises en Belgique*, Solvay Business School (ULB), Executive summary, p. 3, 10 -11.

¹⁹ "Raising EU R & D Intensity, Improving the Effectiveness of Public Support Mechanisms for Private Sector Research and Development, Fiscal Measures", Report to the European Commission by an independent Expert Group presided BY B. VAN POTTELSBERGHE, [ISBN 92-894-5574-8], April 2003, p. XIII, al. 2.

²⁰ "Les mesures fiscales en faveur de la recherche et de l'innovation", in COM(2003) 226 final, Brussel, 30 april 2003, p. 18, 4.3.3.

²¹ In Advies nr. 8 van 28 mei 2003 van de Raad voor het Wetenschapsbeleid m.b.t. de Mededeling van de Europese Commissie : "De Rol van de Universiteiten in het Europa der Kennis", p. 6, antwoord op vraag 1, al. 5.

²² Koninklijk besluit van 26 maart 2003 tot wijziging van het koninklijk besluit van 28 november 1969 in uitvoering van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van het wetsbesluit van 28 december 1944 over de maatschappelijke zekerheid van de werknemers (B. S. 2003.04.28)

²³ Ordonnantie betreffende de aanmoediging en de financiering van het wetenschappelijk onderzoek en de technologische innovatie van 21 februari 2002, (B. S. 2002.03.06) artikel 8, specifieke maatregelen voor KMO's, en het Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 18 juli 2002 houdende de uitvoering van de ordonnantie betreffende de aanmoediging en de financiering van het wetenschappelijk onderzoek en de technologische innovatie (B. S. 2002.08.07).

²⁴ In Advies nr. 8 van 28 mei 2003 van de Raad voor het Wetenschapsbeleid m.b.t. de Mededeling van de Europese Commissie : "De Rol van de Universiteiten in het Europa der Kennis", antwoord op vraag 9, al.2.

²⁵ Zie bijvoorbeeld : *Stimulating Creativity and Innovation in Europe, The UNICE Benchmarking Report*, 2000.

²⁶ CORDIS focus, *European Innovation Scoreboard*, speciale uitgave, december 2002, p. 29.

²⁷ S. SARAGOSSI, T. SAPSALIS, B. VAN POTTELSBERGHE, *Patents and Universities*, Solvay Business School (ULB), 2003.

²⁸ Mededeling van de Europese Commissie : "Groen boek over Innovatie" [COM(95) - 688 finaal].

²⁹ CORDIS focus, *European Innovation Scoreboard 2002*, tabel 4.1, "High technology venture capital investment" (%^o of GDP), december 2002, p. 32.

³⁰ Zie bijvoorbeeld.: H. CAPRON, *The Institutional Profile* in H. CAPRON & W. MEEUSEN, *The national Innovation System of Belgium*, Physica-Verlag, Heidelberg 2000, p. 24.

³¹ *Op. cit.* CAPRON & DUELZ, l.c. p. 18.

³² *Op. cit.* H.CAPRON & D. DUELZ, l.c., p. 28.